

25 Σεπτεμβρίου 2013

Άγιον Όρος και Ευρώπη

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Άγιον Όρος](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Τού Αρχιμ. Πλακίδα Deseille

Οι ιστορικοί του δυτικού πολιτισμού συχνά λένε ότι οι μοναχοί δημιούργησαν την Ευρώπη. Χωρίς αμφιβολία, έχουν στο νου τους ιδιαίτερα την πολιτιστική και μορφωτική δράση των πρώτων μοναχών στη νότιο και κεντρική Γαλλία, των Κελτών και Αγγλοσαξόνων μοναχών, που διέδωσαν το Ευαγγέλιο στην βορειοδυτική Ευρώπη κατά τον 7ο και 8ο αιώνα, των Βενεδικτίνων και Κιστερσιανών, οι οποίοι εξάσκησαν μία αξιόλογη επίδραση ως και τα τέλη του 12ου αιώνα.

Όμως ολόκληρη αυτή η εξωτερική δραστηριότητα εκπορευόταν από μια μυστική

πηγή, που ήταν η έντονη εσωτερική ζωή εκείνων των μοναχών: «Ζητείτε πρώτον την βασιλείαν του Θεού και ταύτα πάντα προστεθήσεται υμίν» (πρβλ. Ματθ. ς´ 33). Αν τα μοναστήρια είχαν μια τέτοια ακτινοβολία, αν η μεσαιωνική Ευρώπη αποτέλεσε, χάρη σ' αυτά, μια εξαιρετική εστία πολιτισμού, εμποτισμένη με τις αξίες του Ευαγγελίου, δεν είναι, κατ' αρχήν, επειδή εκείνοι οι μοναχοί αντέγραψαν χειρόγραφα του Βιργιλίου και του Οβιδίου, άνοιξαν σχολεία, έχτιζαν ρωμανικές βασιλικές και σμίλευαν θαυμαστά έργα χρυσοχοίας, αλλ' επειδή σε αναρίθμητα μοναστήρια οι άνθρωποι επεζήτησαν να κυριαρχήσουν στα πάθη τους, να εμποτιστούν με το πνεύμα των Μακαρισμών, φθάνοντας έτσι σ' αυτή την μυστηριώδη ειρήνη της καρδιάς, που καμιά τεχνική και καμιά επιστήμη δεν μπορεί να παράσχει. «Στέριωσε στην ψυχή σου την ειρήνη και χιλιάδες θα σωθούν γύρω σου», έλεγε ένας μεγάλος μοναχός του περασμένου αιώνα.

Το γεγονός αυτό μπορεί να μας βοηθήσει να αντιληφθούμε την αρμόζουσα θέση και τον ρόλο του Αγίου Όρους μέσα στην Ευρώπη που οικοδομείται σήμερα. Θα ήταν τελείως λάθος, όσον αφορά στην σημασία και στην σπουδαιότητα του Αγίου Όρους, να το δούμε σαν έναν αξιοθαύμαστο χώρο διατηρήσεως του βυζαντινού πολιτισμού, ένα μουσείο περιωπής που ανακαλεί ένα νεκρό παρελθόν. Το Άγιον Όρος είναι, πριν απ' όλα, με τον αριθμό των μοναστηριών του, με την ζωή που ξαναγεννιέται σ' αυτό σε κάθε σημείο, με την πίστη των μοναχών του να κρατήσουν ζωντανή μια παράδοση περισσότερο από χιλιόχρονη, με την καταφανή αγιότητα πολλών από αυτούς, το σπουδαιότερο πνευματικό κέντρο της Ευρώπης.

Πνευματική παράδοση

Στην διάρκεια των περασμένων αιώνων η ακτινοβολία του Αγίου Όρους φώτισε ιδιαίτερα την Ελλάδα και τις Βαλκανικές και σλαβικές χώρες. Σήμερα, όμως, σε μια Ευρώπη όπου τα σύνορα γίνονται περισσότερο ευκολοδιάβατα, πολλοί Δυτικοί ανακαλύπτουν ότι η πνευματική παράδοση του Αγίου Όρους είναι ουσιαστικά όμοια μ' εκείνη στην οποία ζούσαν οι δικοί τους Πατέρες, ιδιαίτερα οι αρχαίοι μοναχοί της Δύσεως, την εποχή κατά την οποία τα σχίσματα και οι διαιρέσεις δεν είχαν ακόμη τραυματίσει την πνευματική ενότητα της Ευρώπης. Καθώς έρχονται ως προσκυνητές στο Άγιον Όρος, ξαναβρίσκουν τις ρίζες της δικής τους παιδείας και του δικού τους πολιτισμού. Ξαναβρίσκουν εδώ τις αξίες αυτές που, αυτές μόνο, μπορούν να ξαναδώσουν δημιουργική ώθηση σε μια Ευρώπη που συνειδητοποιεί τραγικά το τεράστιο πνευματικό κενό το οποίο άφησε η τεχνολογική και οικονομική ανάπτυξη, η οποία, πολύ συχνά, δεν προσανατολιζόταν προς κανένα υπερβατικό τέλος. Αν η Ευρώπη δεν ξαναβρεί τις αξίες αυτές, θα απειλείται αναπόφευκτα από εσωτερική αποσύνθεση που θα την αφήσει χωρίς εφόδια μπροστά στο μέλλον, ανίκανη να παίξει το ρόλο που της αρμόζει σε έναν κόσμο

όπου μόνον η πνευματική και μορφωτική ακτινοβολία θα μπορέσει να αντισταθμίσει την αυξανόμενη δημογραφική μείωσή της.

Ιδιαίτερα, το Άγιον Όρος μπορεί να συνεισφέρει στην απόκτηση από την Ευρώπη μεγαλύτερης συνείδησης αυτού που πρέπει να είναι η δική της προσφορά στο πλαίσιο των μεγάλων παγκόσμιων πολιτισμών, δηλαδή το νόημα του προσώπου και η αντίληψη μιας κοινωνίας προσωποκρατικής.

Πράγματι, οι ανθρώπινες κοινωνίες σήμερα κυμαίνονται γενικά μεταξύ δύο προτύπων μοντέλων εξ ίσου απατηλών. Είτε κυριαρχεί ένας φιλελευθερισμός, στον οποίο η επιβίωση του ατομικού και συλλογικού συμφέροντος δεν γνωρίζει άλλους περιορισμούς παρά μόνον αυτούς που επιβάλλει ο φόβος του συμβιβασμού του ίδιου αυτού συμφέροντος, αν προσκρούσει στα ενδιαφέροντα ισχυροτέρων ατόμων ή ομάδων. Τότε η κοινωνία κινδυνεύει να μεταμορφωθεί σε ζούγκλα, όπου επικρατεί το δίκαιο του ισχυροτέρου και όπου η αφθονία των καταναλωτικών «αγαθών», με την απουσία κάθε υψηλότερου ιδανικού, πνίγει τις ψυχές των ανθρώπων. Αλλού επιβάλλεται ένας ολοκληρωματισμός που υποτάσσει τα άτομα - με την αυταρχικότητα και την βία- σ' ένα καθεστώς του οποίου τις απαιτήσεις δεν αναλαμβάνει ο καθένας και το οποίο, για να εκπληρώσει τους σκοπούς του, δεν διστάζει να καταπατήσει τα δικαιώματα του προσώπου· αυτό κατασκευάζει έναν κόσμο περισσότερο απάνθρωπο από τον προηγούμενο.

Πολιτείες αρμονίας

Ο προσκυνητής που επισκέπτεται τα μεγάλα μοναστήρια του Αγίου Όρους ανακαλύπτει εκεί, παρά την ένταση και τις δυσκολίες που καμιά ανθρώπινη ομάδα δεν μπορεί να αποφύγει, πολιτείες αρμονίας όπου η ενότητα της ομάδας δεν προσβάλλει την ακεραιότητα και την αυθεντική πληρότητα των ανθρώπων που την αποτελούν. Η σταθερότητα παρομοίων κοινωνιών δια μέσου των αιώνων, η ικανότητά τους να ξαναγεννιούνται μετά από περιόδους παρακμής θα μπορούσαν να θεωρηθούν θανάσιμες, μας προβληματίζουν πολύ περισσότερο, καθώς οι συντελεστές αποσυνθέσεως -διαφορά ηλικίας, παιδείας, καταγωγής, γένους- δεν απουσιάζουν. Το Άγιον Όρος δεν προβάλλει απλώς την ελπίδα ενός καινούργιου κόσμου ή μιας πολιτικοκοινωνικής «αλλαγής», δεν μιλάει μόνο για κάποια θεωρία. Μας χαρίζει το βίωμα, την ζωντανή εμπειρία. Μας υποδεικνύει σαφέστατα ότι μια πραγματική «αλλαγή» στις ανθρώπινες σχέσεις μπορεί να γίνει, αν αφήνουμε να ενεργεί το Άγιον Πνεύμα που καθιστά τα πάντα «καινά».

Κλειδί αυτής της επιτυχίας είναι χωρίς αμφιβολία το γεγονός ότι ο Αθωνίτης μοναχός διδάχθηκε από το Ευαγγέλιο και τους πνευματικούς του δασκάλους -τον Άγιο Βασίλειο, τον Άγιο Θεόδωρο τον Στουδίτη, τον Άγιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη,

τον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά- πως αυτό που εξασφαλίζει την ακεραιότητα του προσώπου και την ευδαιμονία του δεν είναι η ικανοποίηση του ιδιωτικού συμφέροντος και η επιδίωξη αυτού που αρέσει στον καθένα· αντίθετα, επειδή το ανθρώπινο πρόσωπο είναι κατ' εικόνα του Θεού, ο οποίος είναι Αγάπη (Α΄ Ιωάν. δ΄ 8), δεν μπορεί να βρει αυτή την ευδαιμονία παρά με το δόσιμο του εαυτού του και την ελεύθερη και ευχάριστη άρνηση κάθε ατομικότητας, με σκοπό να επικοινωνήσει με τον άλλο και να αναπτυχθεί προς ο,τι ενώνει. Ο μοναχός γνωρίζει ότι η άρνηση των ορέξεών του, των ιδιαίτερων προτιμήσεών του, των ατομικών ενδιαφερόντων του, δεν είναι παρά ένας ζωοποιός θάνατος που οδηγεί στη χαρά της επικοινωνίας των προσώπων, της Κοινωνίας.

Κοινωνία Δίκαιη

Αυτό μας διδάσκει ότι η εγκαθίδρυση μιας κοινωνίας δίκαιης και ευτυχισμένης, δεν εξαρτάται κατ' αρχήν από τις μεταρρυθμίσεις των δομών και τον έλεγχο των οικονομικών διαδικασιών. Πρώτα απ' όλα εξαρτάται από αυτό που ανομάζει το Ευαγγέλιο «μετάνοια», μια αλλαγή, δηλαδή, πνεύματος, μια εσωτερική μεταρρύθμιση. Απαιτεί, πριν από κάθε τι, να αγωνίζεται ο καθένας καθημερινά, με τη βοήθεια του Θεού, μέχρις ότου, μέσα από τις πιο ταπεινές και κοινές περιστάσεις της υπάρξεώς του, ενάντια στον εγωισμό του, ενάντια στη δίψα της απολαύσεως, ενάντια στις ατομικιστικές τάσεις του, ακούσει την εσωτερική φωνή να του ψιθυρίζει ότι εκεί μόνον βρίσκεται η αληθινή χαρά -αυτή η χαρά που είναι τόσο αισθητή σ' όποιον επισκέπτεται σήμερα τα αγιορείτικα μοναστήρια. Πρέπει ακόμη η εξουσία και οι θεσμοί να σέβονται τη νόμιμη ανομοιότητα των προσώπων που το καθένα έχει τον δικό του τρόπο να ζει ένα κοινό ιδανικό, και να μην επιβάλλουν ένα συγκεντρωτικό και τυραννικό καθεστώς. Τότε μπορεί να γίνει πραγματικότητα ο λόγος του ψαλμωδού: «Ιδού δη τι καλόν η τι τερπνόν, αλλ' η το κατοικείν αδελφούς επί το αυτό» (Ψαλμ. ΡΛΑ΄ 1). Αλλ' ο προσκυνητής που ακολουθεί σήμερα τα λίθινα μονοπάτια του Αγίου Όρους, μέσα σε μια φύση παρθενική, αρωματισμένη με την οσμή των σπάρτων και σμαλτωμένη με όλα τα λουλούδια της ανοίξεως, δεν ανακαλύπτει στον δρόμο του μόνον τα μεγάλα κοινόβια μοναστήρια. Θα του τύχει, ίσως, να συναντήσει κάποια μοναχική καλύβα, όπου ένας ερημίτης, μόνος με τον Μόνο, πρεσβεύει με δάκρυα υπέρ του σύμπαντος κόσμου. Ποιός θα μιλήσει για την δύναμη και την ισχύ αυτής της προσευχής; Τέτοιοι άνθρωποι δεν είναι στύλοι της Ευρώπης και της Οικουμένης;

Η παρουσία του ερημίτη δεν αντιφάσκει στην κοινοτική έννοια. Η μόνωσή του δεν είναι καρπός ατομικότητας και μισανθρωπίας. Ο άνθρωπος, για να βαδίσει προς τον Θεό και συγχρόνως να εισδύσει στο εσώτατο ταμείο της ψυχής του, έχει ανάγκη από σιωπή και μόνωση. Αυτά είναι δύο στοιχεία απαραίτητα για την

προσωποκρατική αντίληψη της κοινωνίας, η οποία είναι αντίθετη προς την αγελαία. Βαδίζοντας προς το ουσιαστικό, πλησιάζοντας στο Κέντρο, ο μονάζων πλησιάζει ταυτόχρονα όλα όσα κατευθύνονται προς αυτό το Κέντρο. Γι' αυτό η καρδιά του ερημίτη ξεχειλίζει από τόση αγάπη, τόση συμπάθεια προς όλους.

Τι μάθημα για την Ευρώπη μας, όπου αυτές οι αξίες της σιωπής, της μονώσεως τόσο συχνά παραγνωρίζονται και ξεχνιούνται! Και τι παράδειγμα, τι στήριγμα επίσης για πόσους ανθρώπους σήμερα που η άρνησή τους στο ψέμα και το συμβιβασμό οδηγεί, στον σύγχρονο κόσμο, σε μια τραγική εσωτερική μόνωση - όταν δεν είναι μόνωση της φυλακής, της εξορίας ή των στρατοπέδων συγκεντρώσεως- χωρίς άλλο στήριγμα παρά μόνον την εσωτερική δύναμη που τους δίνεται.

Μ' αυτό τον τρόπο λοιπόν μπορεί το Άγιον Όρος, στην σημερινή Ευρώπη, να συνεισφέρει, για τα σύγχρονα προβλήματα της εποχής μας, στο να δοθεί απάντηση όχι με βιαστικούς αυτοσχεδιασμούς ή καινοτομίες στα απρόβλεπτα επακόλουθα, αλλά με εμπνευσμένες λύσεις, σε μια δημιουργική πιστότητα στις χριστιανικές αξίες της παιδείας μας. Αυτό δεν δικαιολογεί επαρκώς το ενδιαφέρον που πρέπει να δείξουν τα ευρωπαϊκά κράτη για το Άγιον Όρος, όπως επίσης και για τη διατήρηση του προνομιακού καθεστώτος που η βυζαντινή αυτοκρατορία, κατόπιν η οθωμανική και τέλος το ελληνικό κράτος πάντοτε του αναγνώρισαν, για να του επιτραπεί να φέρει πιο αποτελεσματικά τη μαρτυρία του;

(Άρθρο στο Αφιέρωμα

«ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ: Η ΚΙΒΩΤΟΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ»,

του ενθέτου περιοδ. «ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ»

της εφημ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 05.07.1992)

Εισήγηση στόσυμπόσιο «Το Άγιον Όρος στην εποχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Θεσσαλονίκη-Άγιον Όρος 17-20 Μαΐου 1984.

Οσυγγραφέας είναι Γάλλος στην καταγωγή. Υπήρξε μοναχός καί κληρικός της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Έγινε Ορθόδοξος στο Άγιον Όρος και αδελφός της Ιεράς Μονής Σίμωνος Πέτρας. Σήμερα είναι ηγούμενος σε μετόχι της ανωτέρω Μονής στην Γαλλία.

Επιλογή- Ηλ. στοιχειοθεσία: «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ»

<http://christianviviografia.wordpress.com>